

15.706492
61

6346-4

ENTOMOLOGISCHE BERICHTEN

MAANDBLAD UITGEGEVEN DOOR

DE NEDERLANDSCHE ENTOMOLOGISCHE VEREENIGING

Deel 26

1 januari 1966

No. 1

Adres der Redactie:

B. J. LEMPKE, Oude IJselstraat 12^{III}, Amsterdam-Zuid 2 — Nederland

INHOUD: F. C. J. Fischer: Over Typen in de Entomologie (p. 1). — A. W. P. Maassen en J. J. van Oosterhout: Een nieuwe vindplaats van *Paradiarsia sobrina* Boisduval (Lep., Noct.) (p. 5). — P. Benno: Enige aantekeningen bij de fenologie van *Lestiphorus bicinctus* (Rossi) en zijn koekoekswesp, *Nysson trimaculatus* (Rossi) (Hym., Sphecidae: Nyssoninae) (p. 7). — D. Hille Ris Lambers and A. N. Basu: Some new or little known genera, subgenera, species and subspecies of Aphididae from India (Homoptera, Aphididae) (p. 12). — Literatuur (p. 6: L. G. E. Kalshoven). — Korte mededeling (p. 6: Nederlandse Planteziektenkundige Vereniging).

Over Typen in de Entomologie

door

F. C. J. FISCHER

Het is alweer enige jaren geleden, dat mij voor de eerste maal gevraagd werd eens een korte en duidelijke verklaring in dit tijdschrift te geven van de meest voorkomende termen, die in de entomologie voor typen gebruikt worden. Door allerlei omstandigheden, niet in het minst door de steeds drukker wordende werkzaamheden van onze president, die aanvankelijk het plan had het eerste gedeelte van dit artikel te schrijven, werd dit steeds uitgesteld. Nu op de laatste zomerbijeenkomst wederom dezelfde vraag tot mij werd gericht en er dus blijkbaar behoefte aan een eenvoudige handleiding in onze taal bestaat, heb ik in overleg met Prof. VAN DER VECHT besloten thans een dergelijk stukje te publiceren. Ik dank hem hier hartelijk voor zijn suggesties voor enkele correcties en aanvullingen.

In de eerste plaats zullen we moeten vaststellen wat de nieuwe „International Code of Zoological Nomenclature” (1961) op het gebied van typen voorschrijft. Niet minder dan 4 hoofdstukken met 15 artikelen van deze wet, 24 pagina's beslaande, handelen over dit onderwerp. Ik geef U hier de iets vereenvoudigde vertaling van de belangrijkste zinnen van het eerste artikel (61):

„Verhouding van het type tot het taxon.

Het type verschafft de norm, die de toepassing van een wetenschappelijke naam bepaalt. Als kern van een taxon en grondslag van zijn naam is het type objectief en het verandert niet, terwijl de grenzen van het taxon subjectief zijn en (dus) onderhevig aan wijzigingen. Het type van een soort is een exemplaar, dat van een genus is een soort, en dat van een familie is een genus. Ieder taxon heeft zijn type of feitelijk of potentieel. Het type van een taxon, eenmaal

vastgesteld in overeenstemming met de voorzieningen van de Code, kan niet meer veranderd worden."

Het is ook wel nuttig te weten wat er, volgens de Code, met type-exemplaren dient te gebeuren. In de eerste plaats moeten ze goed en duidelijk geëtiketteerd zijn en de status van type moet, zonder mogelijkheid van vergissingen, op een etiket worden vermeld. Alle gegevens der etiketten moeten bij de beschrijving worden gepubliceerd. De typen kan men het beste aan een museum, waar ze voor ieder wetenschappelijk onderzoeker beschikbaar zijn, ter bewaring geven. Voor neotypen is dit zelfs voorschrift. De Code besluit de beide inleidende artikelen over de typen der soorten met de volgende zinsnede: „Typen moeten door alle zoölogen en door diegenen, die verantwoordelijk zijn voor hun behoud, worden beschouwd als eigendom van de wetenschap."

Wellicht ten overvloede wil ik er nog op wijzen, dat in de Code behalve de namen van families en genera, uitsluitend de namen van soorten (species) en ondersoorten (subspecies) worden gereguleerd en dat dus alles wat de type-exemplaren aangaat, slechts op deze beide taxa betrekking heeft. Infrasubspecifieke taxa, zoals individuele variëteiten en aberraties, worden door de Code nomenclatorisch niet erkend. Hun „typen" vallen dus niet onder de voorschriften en worden dus ook niet door de regels beschermd.

De Code kent slechts weinig vormen van typen; deze zal ik in de eerste plaats behandelen. De volgorde van de Code aanhoudend, komen we eerst bij het type van de familie en van tribus en super- resp. subfamilie. Dit is, zoals uit het aangehaalde fragment reeds blijkt, een genus, in het Engels *type-genus*, in het Frans genre-type genoemd. Ik wil er geen Nederlandse naam voor voorstellen, daar het nauwelijks denkbaar is, dat er in onze taal een nieuwe familie beschreven zal worden. De naam van de familie wordt van die van het type-genus afgeleid door het achtervoegsel *-idae* achter de stam van de genusnaam te plaatsen. Voor subfamilies is dit achtervoegsel *-inae*. Voor superfamilies en tribus is geen dwingend voorschrift gegeven, maar aanbevolen wordt voor superfamilies *-oidea* en voor tribus *-ini*.

Belangrijker is het nu volgende type nl. het type van een genus. Gedurende lange tijd werd hiervoor de term *genotype* gebruikt, maar afgezien van het feit, dat dit woord verkeerd gevormd is (het had *generotype* moeten zijn), wordt het ook in de genetica gebruikt. Om verwarring te voorkomen wordt thans het type van een genus of subgenus genoemd: *type-species* (Engels), of *espèce-type* (Frans) of een nauwkeurig equivalent hiervan in een andere taal. Het lijkt mij het beste ook in 't Nederlands de Engelse term te kiezen.

De meeste type-benamingen vindt men bij de typen der soorten. De Code noemt slechts holotype, syntype, paratype, lectotype, paralectotype en neotype.

Het belangrijkste is zonder twijfel het *holotype*. Dit is het exemplaar, dat als basis voor de eerste beschrijving van de soort diende. Wanneer er maar één exemplaar was, is dit automatisch het holotype. Vond de beschrijving plaats op grond van een serie dan is het holotype dat exemplaar, dat door de auteur als zodanig is gekenmerkt (alle overige exemplaren van de oorspronkelijke serie heten *paratypes*). Heeft de auteur dit verzuimd, dan zijn alle exemplaren van de oorspronkelijke serie gelijkwaardig en heten ze *syntypen*. Iedere auteur kan

later één der syntypen aanwijzen als lectotype. Alle overige syntypen heten dan paralectotypen.

Onder bijzondere omstandigheden kan er een neotype worden aangewezen, wanneer er geen holotype, lectotype of syntype meer ter beschikking staat. Voor de speciale voorwaarden, waaronder aanwijzing van een neotype is toegestaan, zie men art. 75 van de Code.

Behalve de reeds genoemde acht categorieën zijn er nog vele andere, waarvan ik de belangrijkste met een korte definitie in een alfabetische lijst zal vermelden. Om het opzoeken te vergemakkelijken zal ik daarin ook de reeds behandelde typen opnemen. De overige, hoewel niet in de nomenclatuurregels behandeld, kunnen toch voor taxonomen zeer nuttig zijn en komen dan ook in systematische werken veel voor.

Om U enig idee te geven van de grote hoeveelheid termen, die voor allerlei typen bedacht zijn, vermeld ik hier even dat FRIZZELL (1933) in een opsomming tot een totaal komt van 233. Zelfs deze lijst is echter nog niet compleet. Toen ik eens een minder gebruikelijke term hierin opzocht, bleek die te ontbreken! Een andere uitvoerige lijst van typebenamingen vindt men in HORN (1929). Hij vermeldt 122 namen van categorieën, waaronder een paar bijzonder lange. HANDLIRSCH (1925) noemt slechts 20 categorieën, de meest gebruikelijke ervan heb ik opgenomen.

De tussen haakjes geplaatste typebenamingen heb ik slechts vermeld om het mogelijk te maken op te zoeken wat de auteurs ermee bedoelen. Men moet deze namen echter niet meer gebruiken.

AEDOEOEOTYPE. Het eerste exemplaar van een soort, waarvan de genitalia bestudeerd zijn, samen met het preparaat der genitalia (deze term is indertijd door TOXOPEUS voorgesteld). Wanneer het preparaat gemaakt is van het holotype of van een paratype kan men dit holaedoeotype resp. paraedoeotype noemen.

ALLOPARALECTOTYPE. Een door BETREM voor het eerst gebruikt woord. Zoals uit de definitie der samenstellende delen volgt, is dit een exemplaar uit de oorspronkelijke serie, van andere sekse dan het holotype en aangewezen ná publikatie van de eerste beschrijving (dus door de auteur van de soort of door een ander).

ALLOTYPE. Een der paratypen van andere sekse dan het holotype, aangewezen door de auteur zelf tegelijk met het holotype. In meer uitgebreide betekenis ook een paratype van andere sekse dan het holotype, aangewezen na publikatie van de eerste beschrijving en hier dus gelijk aan alloparalectotype. Allotype is een in de entomologie veel gebruikte term, heeft echter bij malacologen een andere betekenis.

(COTYPE). Ik vermeld dit woord alleen, omdat het in oudere publikaties veel gebruikt werd. Omdat het verschillende betekenissen heeft is het door de „Code” afgewezen. Meestal bedoelde men ermee: Alle exemplaren van de oorspronkelijke serie. Later ook wel alle oorspronkelijke exemplaren behalve het holotype (hiervoor moet nu de term paratype gebruikt worden).

(GENEROTYPE). Is hetzelfde als (de zoölogische betekenis van) genotype. Afgewezen voor de zoölogie. Heet nu type-species.

(GENOTYPE). Gereserveerd voor de genetica. Heet nu type-species.

HEAUTOTYPE. Een na de beschrijving door de oorspronkelijke auteur afgebeeld exemplaar, dat niet tot de oorspronkelijke serie behoorde.

HOLAEDOEOEOTYPE. Zie bij Aedoeotype.

HOLOTYPE. Het exemplaar waarnaar de beschrijving van een nieuwe soort of van een infraspecificke eenheid is gemaakt. Dus òf het enige exemplaar òf een der syntypen, aangewezen door de auteur zelf.

HOMOEOTYPE. Een exemplaar, dat gedetermineerd is door vergelijking met het holotype, of bij ontbreken daarvan met het lectotype, of — als ook dit niet bestaat — met een der syntypen. Oorspronkelijk werd hiervoor de term homotype gebruikt, maar dit woord bleek reeds langer in een andere betekenis in de biologie gebezigd te worden.

(**HOMOTYPE**). Zie homoeotype.

(**HYPOTYPE**). Een exemplaar, niet van de oorspronkelijke serie, dat beschreven of afgebeeld is ter vergroting van de kennis van de betreffende soort of om de oorspronkelijke beschrijving te verbeteren. (Dit is ook een van de betekenissen van plesiotype). Verder werd hypotype gebruikt voor exemplaren, die identiek zijn met het type en ook voor exemplaren, die juist niet geheel met het type overeenkomen. Om verwarring te voorkomen kan men deze term beter niet meer gebruiken.

ICOTYPE. Verzamelnaam voor exemplaren, die niet tot de oorspronkelijke serie behoren, maar toch van belang zijn voor de kennis van de soort (b.v. topotype, homootype).

IDEOTYPE. Een exemplaar, dat door de auteur van een soort zelf is gedetermineerd, maar niet van de oorspronkelijke vindplaats (zie ook metatype).

(**LECTOALLOTYPE**). In de betekenis, die voor entomologen van belang is, is dit hetzelfde als alloparalectotype, zie aldaar.

(**LECTOHOLOTYPE**). Zie lectotype.

LECTOTYPE. Een na de oorspronkelijke beschrijving van een soort aangewezen syntype om de plaats van holotype in te nemen. Ook wel lectoholotype genoemd (m.i. overbodig lang).

METATYPE. Een topotype, dat door de auteur van de soort zelf gedetermineerd is (zie ook ideotype).

(**MONOTYPE**). Een holotype, als er maar één exemplaar bestaat.

MORPHOTYPE. Bij di- of polymorfe soorten het type van een andere vorm dan de oorspronkelijk beschrevene.

NEOTYPE. Een als zodanig aangewezen exemplaar, wanneer er geen holotype, lectotype of syntype meer bestaat.

PARALECTOTYPE. Alle exemplaren van de oorspronkelijke serie behalve het lectotype.

PARATYPE. Alle exemplaren van de oorspronkelijke serie behalve het holotype.

PARAEDOEOTYPE. Zie aedoeotype.

(**PLESIOTYPE**). Zie bij hypotype.

(**SUBGENEROTYPE**). Zie generotype; moet nu type-species heten.

(**SUBGENOTYPE**). Zie genotype; moet nu type-species heten.

SYNTYPE. Alle exemplaren van de oorspronkelijk serie, wanneer er geen holotype aangewezen is.

TOPOTYPE. Een exemplaar van de oorspronkelijke vindplaats.

TYPE-GENUS. Het genus, dat de basis vormt van een familie, subfamilie, superfamilie of tribus.

TYPE-SPECIES. De soort, die de basis vormt van een genus of subgenus.

Summary

List of the principal kinds of types to be met with in entomological literature together with an explanation of the meaning of these words.

Literatuur

- FRIZZELL, D. L., 1933, Terminology of types. *Amer. Midland Natural*. 14 : 637—668.
 HANDLIRSCH, A., 1925, Schröder's Handbuch der Entomologie, Gustav Fischer, Jena. Band 3 : 88—90.
 HORN, W., 1929, Über den musealen Missbrauch mit Insekten-Typen. 10e Congr. intern. Zool. : 1022—1042.
 International Code of Zoological Nomenclature adopted by the XV International Congress of Zoology. London, 1961.

Rotterdam, Lumeystraat 7c.

Een nieuwe vindplaats van *Paradiarsia sobrina* Boisduval (Lep., Noct.)

door

A. W. P. MAASSEN en J. J. VAN OOSTERHOUT

Van 15 t/m 21 augustus 1965 vingen wij op licht en enkele avonden tevens op smeer te Vlodrop, dicht bij de Duitse grens, in een met natuurschoon overdadig gezegend stukje Limburg. Daar wij de beschikking hadden over een aggregaat, konden wij de ML-lamp laten branden in biotopen die ons het meest geschikt leken, zonder afhankelijk te zijn van het stroomnet.

Gekozen werd een open plekje aan de rand van een moeras, waar wij in het voorjaar op 14.VI.1965, een *Mythimna sicula* Treitschke vingen, natuurlijk met de stille hoop nu exemplaren van de weliswaar nog weinig waargenomen tweede generatie op het scherm te zien verschijnen. *Sicula* liet echter verstek gaan, maar van één van de grootste rariteiten van onze fauna, *Paradiarsia sobrina*, verscheen een kersvers exemplaar op het laken en bracht ons in de juiste „vlinderstemming”. Voorlopig zou het echter bij dat ene exemplaar blijven.

Het was ons bekend, dat de heer LÜCKER in de jaren 1920—1923 ca. 100 exemplaren van deze soort op stroop ving. Mogelijk dus dat *sobrina*, als zo vele soorten, makkelijker op smeer dan op licht te vangen zou zijn. Daarom werd de volgende avonden ook nog gesmeerd en maakten we zelfs gebruik van in stroop gedrenkte appelschijven. Ondanks alle moeite geen *sobrina*'s, noch op het scherm, noch op de stroop. Op de stroop kwam trouwens zeer weinig, afgezien dan van een niet te tellen aantal *pronuba*'s. Wij zaten blijkbaar niet in het juiste biotoop en hadden wellicht toevallig een zwervende *sobrina* te pakken gekregen.

Voor de volgende avonden werd daarom een nieuwe standplaats gekozen, ongeveer één km van de vorige vandaan. En hier zaten we duidelijk beter; 26 exemplaren van *P. sobrina* Bsd. gingen de cyaankali-pot in, waarvan slechts één gevangen was op smeer.